

2. Державне бюро розслідувань. Арештовано 100 % акцій заводу «Більшовик». URL: <https://dbr.gov.ua/news/areshtovano-100-akcij-zavodu-bilshovik>
3. Судова влада України. Верховний Суд вирішив повернути державі незаконно відчужене майно заводу «Більшовик» у Києві. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1079089/?fbclid=IwAR1l8jcaeIENLZcimnoMoDMxFfMTfg4n5e3cwg0nbeV4rG8SwX2ib17iH8A>
4. Державне бюро розслідувань. ДБР викрило схему незаконної приватизації майна державного хлібокомбінату на 27 млн грн. URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-vikrilo-shemu-nezakonnoi-privatizacii-majna-derzhavnogo-hlibokombinatu-na-27-mln-grn>
5. Державне бюро розслідувань. За матеріалами ДБР перед судом постануть організатори схеми незаконної реалізації майна державного хлібокомбінату на 21 млн грн. URL: <https://dbr.gov.ua/news/za-materialami-dbr-pered-sudom-postanut-organizatori-shemi-nezakonnoi-privatizacii-majna-derzhavnogo-hlibokombinatu-na-21-mln-grn>
6. Державне бюро розслідувань. ДБР викрило дії посадовців КМДА щодо незаконної передачі земельних ділянок у центрі Києва на понад 150 млн гривень. URL: <https://dbr.gov.ua/news/dbr-vikrili-posadovciv-kmda-na-nezakonnij-peredachi-zemelnih-dilyanok-u-centri-kieva-na-150-mln-griven>
7. Київська міська прокуратура. Прокуратурою міста Києва розпочато досудове розслідування за фактом постановлення незаконного судового рішення про заборону приватизації ПАТ «Центренерго». URL: https://kyiv.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=266529

Ключові слова: державне бюро розслідувань, приватизація, державна власність, комунальна власність, підслідність, корупційні правопорушення.

Key words: state bureau of investigation, privatization, state property, municipal property, investigation, corruption offenses.

МАР'ЯНОВА СВІТЛАНА СЕРГІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності*

ПРАВО НА ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У демократичному суспільстві право на оскарження судового рішення є однією із ключових гарантій законності та обґрунтованості судового рішення. Стаття 2 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлює право кожного, «кого суд визнав винним у вчиненні кримінального правопорушення, на перегляд судом вищої інстанції факту визнання його винним або винесеного

йому вироку. Здійснення цього права, включаючи підстави, на яких воно може бути здійснене, регулюється законом. Із цього права можуть поширюватися винятки для передбачених законом незначних правопорушень або коли відповідну особу судив у першій інстанції найвищий суд, або коли її було визнано винною і засуджено після оскарження виправдувального вироку».

Наприклад, у справі «Лучанінова проти України» ЄСПЛ визнав відсутність порушення статті 2 Протоколу № 7 Конвенції про захист прав людини саме через те, що правопорушення, у вчиненні якого заявника була визнана винною, стосувалось дрібної крадіжки, за яке не було передбачено покарання у вигляді позбавлення волі [1].

Європейський суд з прав людини послідовно відстоює позицію, відповідно до якої право на оскарження судового рішення у кримінальному провадженні не є абсолютним. У рішенні «Руслан Яковенко проти України» [2] та «Кромбах проти Франції» [3] Суд зазначив, що він «вважає прийнятним, зокрема, те, що у деяких країнах підсудний, який бажає оскаржити рішення суду, інколи повинен отримати на це дозвіл. Однак принципом усталеної практики є те, що будь-які обмеження права на перегляд, що містяться у національному законодавстві, мають за аналогією з правом на доступ до суду, який закріплено пунктом 1 статті 6 Конвенції, переслідувати законну мету та не порушувати саму суть цього права».

У КПК України містяться численні обмеження щодо права на оскарження судових рішень, зокрема і у апеляційному та касаційному порядку, які стосуються переважно кола судових рішень, що можуть бути оскаржені, суб'єктів права на оскарження, строків оскарження тощо. Однак такі обмеження в будь-якому разі не повинні бути такими, що нівелюватимуть саму суть права на оскарження і повинні передбачати певну законну мету. Важливою гарантією у цьому контексті є норма ч. 2 ст. 24 КПК України, відповідно до якої гарантується право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня в порядку, передбаченому КПК України, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді.

Традиційно, однією із спеціальних гарантій права на справедливий суд є повторне дослідження доказів судом апеляційної інстанції. Свого часу у Постанові Верховного Суду України № 5-249 кс 15 від 21 січня 2016 року, було вказано, що: «апеляційний суд фактично виступає останньою інстанцією в реалізації права особи на справедливий судовий розгляд, тому в апеляційній процедурі не допускаються будь-які спрощення, а стандарти доказування повинні бути найвищими; якщо в апеляційному суді постає питання про встановлення певного факту в інший спосіб, ніж це було здійснено в суді першої інстанції, тоді повнота дослідження доказів щодо цього факту має бути забезпечена у повному обсязі» [4]. Це фактично відкрило дискусію щодо меж та обсягу дослідження доказів судом апеляційної інстанції.

У доктрині та практиці визнано, що принцип безпосередності дослідження доказів у стадії апеляційного перегляду судового рішення

не має абсолютного характеру, однак суд апеляційної інстанції повинен повторно безпосередньо дослідити всі докази, якщо він надає їм іншу оцінку, ніж суд першої інстанції. Це питання повставало і в практиці ЄСПЛ. У справі «Лазу проти Республіки Молдова» ЄСПЛ фактичні обставини зводилися до того, що заявник був виправданий судом першої інстанції на підставі того, що твердження свідків проти нього не вважались надійними. Проте, пізніше він був засуджений апеляційним судом без повторного слухання показань цих свідків безпосередньо. Констатуючи порушення стандартів ст. 6 Конвенції ЄСПЛ вказав, що «Суд вважає, що засудження заявника без повторного допиту будь-яких свідків після того, як він був виправданий судом першої інстанції, суперечило гарантіям справедливого судового розгляду у розумінні статті 6 § 1 Конвенції» [5]. Цей принцип неодноразово підтверджував у своїй практиці Верховний Суд.

Ще один аспект, який не можна оминати увагою в контексті заявленої теми, це обґрунтованість судового рішення, постановленого за результатами розгляду апеляційної та касаційної скарги. Як видається, на судові рішення суду вищої інстанції розповсюджуються загальні стандарти ЄСПЛ щодо вмотивованості судових рішень: 1) судові рішення повинні повно відображати мотиви, на яких вони ґрунтуються (рішення ЄСПЛ у справі «Папон проти Франції»); 2) мотивуючи судові рішення, суд повинен продемонструвати сторонам, що вони були почуті; це зобов'язує суддю обґрунтовувати свої міркування об'єктивними аргументами і дотримуватись прав сторони захисту (рішення ЄСПЛ у справі «Морейра Ферейра проти Португалії (№ 2)»); 3) мотивоване рішення є важливим для того, щоб дозволити заявнику ефективно здійснювати будь-яке право на оскарження (рішення ЄСПЛ у справі «Хаджіанастасіу проти Греції»); 4) суд не мусить надавати відповідь на кожне порушене питання, проте з рішення має бути ясно зрозуміло, що головні проблеми, порушені у даній справі, були вивчені, і була надана конкретна і чітка відповідь на аргументи, які є вирішальними для вирішення справи (рішення ЄСПЛ у справі «Ван дер Гурк проти Нідердландів») [6]. Водночас, ЄСПЛ у своїй прецедентній практиці висловлювався і безпосередньо щодо рішень апеляційних судів. Наприклад, у рішенні «Гарсія Руїз проти Іспанії» Суд вказав на те, що обсяг обов'язку мотивування може змінюватись залежно від характеру рішення і має аналізуватись у світлі обставин справи. У цій справі Суд вказав, що «хоча пункт 1 статті 6 Конвенції і зобов'язує суди викладати підстави для своїх рішень, це не можна розуміти як вимогу давати докладну відповідь на кожний аргумент. Отже, відхиляючи скаргу, апеляційний суд, у принципі, має право просто підтвердити правильність підстав, на яких ґрунтувалося рішення суду нижчої інстанції» [7].

У підсумку зазначимо, що реалізація права на оскарження судового рішення повинна передбачати наявність у особи правових можливостей домагатися повторного дослідження доказів судом вищої інстанції; таке право не має абсолютний характер і пов'язано із встановленням на рівні національного законодавства певних меж щодо його реалізації;

суд вищої інстанції за результатами розгляду скарги повинен навести мотиви свого рішення, але ступінь такої мотивації залежить від характеру оскаржуваного рішення та інших обставин справи.

Список використаних джерел:

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лучанінова проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_788#Text (дата звернення: 30.05.2022).
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Руслан Яковенко проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a79#Text (дата звернення: 30.05.2022).
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кромбах проти Франції». URL: https://ips.ligazakon.net/document/so2515?ed=2001_02_13 (дата звернення: 30.05.2022).
4. Постанова Верховного Суду України від 21 січня 2016 року, судова справа № 5-249к/15. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/56580962> (дата звернення: 30.05.2022).
5. Case of Lazu v. Poland (Application № 46182/08). Judgement of European Court of Human rights, 10 September 2008. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22appno%22:\[%2246182/08%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22COMMUNICATEDCASES%22\],%22itemid%22:\[%22001-117510%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2246182/08%22],%22documentcollectionid%22:[%22COMMUNICATEDCASES%22],%22itemid%22:[%22001-117510%22]}) (дата звернення: 30.05.2022).
6. Довідник із статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Право на справедливий суд (кримінально-процесуальний аспект). URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_UKR.pdf (дата звернення: 30.05.2022).
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарсія Руїз проти Іспанії». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_360#Text (дата звернення: 30.05.2022).

Ключові слова: право на оскарження, право на справедливий суд, обґрунтування судових рішень, судові рішення, апеляційне провадження.

Key words: the right to appeal, the right to a fair trial, substantiation of court decisions, court decisions, appeal proceedings.

МЕЛЬНИК АНДРІЙ ВАЛЕРІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності*

ПОВНОВАЖЕННЯ ДІЗНАВАЧА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

З 01.07.2020 р., коли набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового